HISTORISCHE KRING
'IN DE GLORIOSA'

ANKEVEEN

's-GRAVELAND

KORTENHOEF

8e jaargang nr. 4, november 1991

I N D E G L O R I O S A

Historische Kring

Ankeveen, 's-Graveland en Kortenhoef

8e Jaargang nr.4, november 1991

Redactie:

A.D.Wumkes,
Oudergaard 164,
1241 AZ Kortenhoef,
tel. 035 - 61100.

B.J.van der Kolk,
Multatulilaan 66,
1215 BK Hilversum,
tel. 035 - 40412.

Lay-out:

G.van den Berg - Smits, tekst

INHOUD

"De voorgeschiedenis",
door R.J.de Wit

Door weer en wind,
door J.Veenman

Vijf dochters Zum Gahr op de Trompenburgh,
door Wilfried W.Pott

Vers en Venster,
door A.D.Wumkes

Boekbespreking,
door A.Kramer

"DE VOORGESCHIEDENIS"

De tentoonstelling die de Historische Kring samenstelde ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de samengevoegde gemeenten Ankeveen, Kortenhoef en 's-Graveland, blijkt een geslaagde onderneming te zijn geweest.
Bij de opening van de tentoonstelling op 1 augustus 1991 in "De Dobber" te Kortenhoef voerde behalve onze burgemeester, de heer W.J.Kozijn, ook de commissaris van de koningin in Noord-Holland, drs. R.J.de Wit, het woord. Hij gaf een beknopt overzicht van de voorgeschiedenis van de samenvoeging van onze dorpen.
Het verheugt de redactie van "In de Gloriosa" zeer, dat zij toestemming kreeg deze toespraak - enigszins verkort - te mogen opnemen in ons periodiek.

De redactie

Een gemeentelijke herindeling is altijd een spannende gebeurtenis. De totstandkoming van de samenvoeging van Ankeveen, 's-Graveland en Kortenhoef per 1 augustus 1966 was gekoppeld aan het wetsontwerp tot opheffing van de gemeente Weesperkarspel en de verdeling van het grondgebied van deze gemeente tussen Weesp, Amsterdam en Ankeveen. De parlementaire behandeling van dat wetsontwerp leidde tot de befaamde Bijlmer-kwestie, waarbij de gemeente Amsterdam en de provincie Noord-Holland de aanvankelijke plannen van minister Toxopeus voor de totstandkoming van een zogenaamde "sterke randgemeente" ten zuidoosten van Amsterdam steeds krachtig hebben bestreden. Ik ben daar persoonlijk sterk bij betrokken geweest als statenlid van Noord-Holland en wethouder van Amsterdam. Het resultaat van dat gevecht was, dat de beslissing over samenvoeging van Ankeveen, 's-Graveland en Kortenhoef jaren is vertraagd. Zonder de Bijlmer-kwestie zou deze tentoonstelling wellicht al 5 jaar eerder zijn gehouden!

Ik zei het al: een gemeentelijke herindeling is altijd spannend en kent vooral een lange voorgeschiedenis. In het rapport van de Commissie-Ter Veen, waarvan het deel over de voorstellen over de Gooi- en Vechtstreek in 1951 verscheen, is die geschiedenis heel precies beschreven. Ik wil gaarne uit die lange geschiedenis iets vermelden.
In de eerste plaats: het ontstaan van de gemeenten. Zoals bekend, is 's-Graveland bewust gecreëerd tussen de jaren 1630 en 1638. Het kreeg in 1636 een eigen bestuur. Ankeveen en Kortenhoef vielen als Heerlijkheden onder Het Sticht, of wel: de provincie Utrecht.
In de Franse tijd werden de drie gemeenten gezamenlijk gerangschikt onder het gewest Amstelland. Ankeveen had in die tijd 400 inwoners, Kortenhoef 660 en 's-Graveland 1000.
Bij het van kracht worden van de Gemeentewet van Thorbecke van 1851 lanceerden Gedeputeerde Staten van Noord-Holland voor de eerste maal een voorstel voor de combinatie van de gemeenten Ankeveen, 's-Graveland en Kortenhoef. Gezien het minimum aantal kiezers per gemeente dat in alle drie de gemeenten toen nog gehaald werd, werd dit voorstel tot samenvoeging niet doorgezet.
In 1913 werd in Ankeveen actie ondernomen om Hollands-Ankeveen aan Ankeveen toe te voegen; een eerste poging tot grenswijziging ten koste van de grote plattelandsgemeente Weesperkarspel. Na vele discussies, ook met de minister van Binnenlandse Zaken, leidde dit niet tot definitieve beslissingen.

Na de Eerste Wereldoorlog herleefde de discussie over de herindeling, doordat 's-Graveland in feite was volgebouwd en de uitbreiding van die gemeente in de Rade, vanouds behorende tot Kortenhoef, zou gaan plaatsvinden. De toekomstige bewoners werden geconfronteerd met veel hogere gemeentelijke belastingen dan zij in 's-Graveland gewend waren en zij vroegen toevoeging van de Rade, dat is dus de buurt waar wij thans bijeen zijn, aan 's-Graveland.
Dat bracht de raad van Kortenhoef ertoe om in januari 1920 het initiatief te nemen voor vereniging van Korten-

hoef met 's-Graveland. Gedeputeerde Staten reageerden daarop door het oude idee van de combinatie van de drie gemeenten weer in discussie te brengen. Die discussie is in de twintiger en dertiger jaren steeds voortgezet, maar heeft toen niet tot besluiten geleid. Het beeld was al die jaren duidelijk: de gemeente Kortenhoef was vóór, de gemeente Ankeveen tegen (maar wel vóór uitbreiding met Hollands-Ankeveen) en b en w van 's-Graveland waren mordicus tegen. Heel duidelijk speelde daarbij de vrees voor verhoging van de belastingdruk, die door b en w van 's-Graveland als volgt werd getypeerd: "Kortenhoef heeft kennelijk de bedoeling op kosten van de rijke ingezetenen van 's-Graveland het peil der voorzieningen in Kortenhoef op te voeren. Dit zou leiden tot vertrek van de hoogst aangeslagenen uit 's-Graveland."
Maar Kortenhoef liet het er niet bij zitten: op 24 februari 1926 maakte de raad van Kortenhoef met algemene stemmen de samenvoeging met 's-Graveland formeel aanhangig. 's-Graveland, en ook Ankeveen, bleven tegen.

Direct na de capitulatie van het Nederlandse leger in mei 1940 ontwikkelde de secretaris-generaal van Binnenlandse Zaken het plan voor vrij grootscheepse gemeentelijke herindelingen, teneinde te komen tot een efficiëntere overheidsadministratie. Het college van Gedeputeerde Staten wist onverhoedse beslissingen in bezettingstijd te pareren door de instelling van de hiervoorgenoemde Commissie-Ter Veen, welke de opdracht kreeg voor de gehele provincie Noord-Holland de gang van zaken met de gemeentelijke herindeling te inventariseren en voorstellen voor de herdelingen te ontwikkelen.

In het rapport van de Commissie voor Gooi- en Vechtstreek dat in 1951 verscheen concludeerde de Commissie-Ter Veen éénduidig tot samenvoeging van Ankeveen, 's-Graveland en Kortenhoef èn tot opheffing van de gemeente Weesperkarspel. Zoals al gezegd: de discussie daarna kwam onder druk te staan van de plannen voor de bebouwing van de zuidoost lob van de agglomeratie Amsterdam, waarover in 1958 tussen de provincie en de

betrokken gemeenten overeenstemming werd bereikt. Dit leidde tot een verbeten gevecht met minister Toxopeus, waarbij in 1964 de Tweede Kamer zich door de aanvaarding van het amendement-Scheps uitsprak voor toedeling van de zuidoost lob aan Amsterdam. De afhandeling van het wetsontwerp vond pas plaats ten tijde van het kabinet-Cals-Vondeling en de wet werd, zoals bekend, van kracht per 1 augustus 1966.
Uit het advies van de Commissie-Ter Veen zijn nog wel een paar conclusies te trekken die voor de huidige gemeente 's-Graveland interessant zijn. De commissie kantte zich tegen samenvoeging met Nederhorst den Berg en tegen samenvoeging met Hilversum, maar bepleitte wel een partiële grenswijziging tussen Hilversum en 's-Graveland; die grenswijziging is in 1966 ook tot stand gekomen. Naar de mening van de commissie zou de nieuwe gemeentelijke indeling voor lange tijd ongewijzigd kunnen blijven.

Samenvattend is aan de totstandkoming van de gemeente 's-Graveland door de vereniging van Ankeveen, 's-Graveland en Kortenhoef een lange en tumultueuze geschiedenis voorafgegaan. De eerste voorstellen werden in 1851 ontwikkeld en het onderwerp is sinds 1920 niet meer van de agenda geweest.
Het initiatief is toen duidelijk door Kortenhoef genomen en het gemeentebestuur van 's-Graveland heeft er zich steeds tegen verzet, vooral op financiële grond maar mijns inziens ook vanuit een latente tegenstelling tussen het in meerderheid protestantse gemeentebestuur van 's-Graveland en het meer katholiek georiënteerde Kortenhoef. Zo antithetisch waren de verhoudingen nog in die dagen.
Het rapport van de Commissie-Ter Veen biedt handzame argumenten om de zelfstandigheid van de huidige gemeente 's-Graveland in de toekomst te verdedigen.
Ceterum censeo: juist daarom ben ik van mening dat 's-Graveland deel moet gaan uitmaken van het Gewest Gooi- en Vechtstreek. Op die wijze kunnen kleinere gemeenten het beste in stand worden gehouden.

's-Graveland: een unieke gemeente met buitengewoon

veel natuurschoon, met landgoederen en plassengebieden. Daardoor behoort de gemeente tot de mooiste gedeelten van ons land en zeker ook tot het mooiste deel van Noord-Holland.

Gaarne mijn gelukwensen met het 25-jarig bestaan van de gemeente en mijn beste wensen voor veel succes bij de uitvoering van belangrijke bestuurstaken in de toekomst!

R.J.de Wit

DOOR WEER EN WIND

De (kleine) geschiedenis van het Ankeveense fanfarekorps

"Ankeveens fanfarekorps De Vriendschapskring, van belang voor de gehele gemeenschap," schreef het dagblad De Gooi- en Eemlander bij gelegenheid van het 70-jarig bestaan van het korps in september 1976. In 1991 werd het 85-jarig bestaan van het korps gevierd en met betrekking tot zijn betekenis voor het dorp is er gedurende zijn gehele bestaan niets veranderd. Vanaf de oprichting in het jaar 1906 heeft het zich (behoudens enkele korte onderbrekingen) voortdurend gepresenteerd bij elk feestelijk hoogtepunt in en rond Ankeveen. En wanneer de muzikale klanken van het korps zich weer eens over de akkers en polders verspreiden, krijg ik nog altijd het trotse gevoel van saamhorigheid en dat de Ankeveense fanfare ook een beetje van mij hoort.

De geschiedenis van het korps is als een rolprent met veel humor en soms verdriet, maar die tevens haar betekenis voor het dorp duidelijk naar voren brengt. Zij biedt het wisselende succes van musiceren en van besturen, van vroege en late repetities, meestal in "Het Wapen van Ankeveen" of in het "Regthuys", concoursgang met trekschuit of stoomtrein, rivaliteit of ruzie met andere korpsen maar vooral van het "er altijd bij zijn" in voor- en tegenspoed in het hele dorpsleven.
Bij een jubileum is het gebruikelijk dat de oude boeken op tafel komen en dat de geschiedschrijver alles nog eens de revue laat passeren. Helaas is De Vriendschapskring niet voor rampen gespaard gebleven. Tijdens een grote brand die de woning van de heer Piet Taling (de kolenboer) in 1932 trof, zijn bijna alle documenten van het korps verloren geraakt. Dank zij de speurzin van de tegenwoordige archivaresse van het korps, mevrouw Tiny Beemsterboer, komen er af en toe

nog enkele oude dokumenten boven water, zodat we in 1991 ons toch nog een redelijk beeld kunnen vormen van "85 jaar Vriendschapskring".

Ankeveen 1906. De pleziertjes waren al even bescheiden als de eisen die men stelde aan eten, huisvesting en kleding. Nog leefden er mensen op de Dammerkade, overzomerden de grasmaaiers en kon de dorpsonderwijzer alleen stand houden door ook het kerkorgel te bespelen. Het zomerde, het winterde, de aardappels moesten droogte en de bonen nattigheid hebben. Om achten kwamen de kaarten op tafel voor het pandoeren of dronk men een borrel in het gezellige café van Jacob Hagen of Willem van Bree. Saamhorig waren ze, die Ankeveners, want het dorp bezat meer dan acht verenigingen.
De oprichting van een muziekvereniging was een langgekoesterde wens van onder anderen de heren Jan Meester, Jacob Leurs, Dorus Booy, Jaap Leurs en Cees (de timmerman) Hagen. In september 1906 werd deze wens omgezet in werkelijkheid.
"De vereeniging, opgericht den 1 september 1906, is "gevestigd te Ankeveen en draagt de naam van Muziek-"vereeniging Fanfare 'de Vriendschapskring' te Anke-"veen. De vereeniging heeft ten doel het beoefenen "der muziek, het geven van Concerten, Serenades en "het opluisteren van Burgerlijke en Kerkelijke feesten. "De vereeniging bestaat uit Werkende leden, Kunst-"lievende leden en Eere-leden." Aldus de oprichtingsstatuten die tijdens de brand van 1932 bij toeval niet in de woning van Piet Taling aanwezig waren.
Het eerste bestuur van de vereniging bestaat uit de heren W.Winthorst (voorzitter), J.A.Meester (1e secretaris), C.Lammen (2e secretaris), C.Hagen (1e penningmeester), J.Holdinga (2e penningmeester), J.Bezemer (commissaris) en Jac.Veenman (commissaris). Burgemeester mr D.J.A.baron Van Harinxma thoe Slooten nam de functie van beschermheer en ere-voorzitter op zich. De eerst benoemde directeur/dirigent, "wiens tractement door het bestuur geregeld wordt" - aldus artikel 6 van de eerdergenoemde statuten - de heer W.Klinkspoor, vertrok reeds na enkele weken. Hij werd

direkt opgevolgd door de heer M.P.Jasper.
Vanaf het eerste begin moest er het kapitale bedrag van vijf gulden inleggeld worden betaald, hetgeen voor menigeen gelijk stond met een weekloon. Eventueel "na kennisgeving aan den President" 5 x wekelijks een gulden. De wekelijkse contributie bedroeg 25 cent. De geschiedenis van de Vriendschapskring was begonnen. Een geschiedenis die niet enkel bestaat uit een reeks van muzikale hoogstandjes, maar ook die van echte vriendschap, gezelligheid en sfeer. Voor zover bekend ging men voor de eerste maal op concours in 1909. "Per trekschuit vertrok het korps reeds om half negen in den morgen vanaf Het Polderhuis richting Abcoude," vertelt ons een oud kranteknipsel. Met de troostprijs "wegens te geringe kwaliteiten" had men evenveel plezier als thans met een eerste prijs in de hoogste afdeling. In diezelfde tijd gaf de Vriendschapskring zijn medewerking aan ijsfeesten te Kortenhoef, waarbij men er niet voor terugschrok (soms op klompen) over het spiegelgladde ijs te marcheren. Na afloop van zo'n ijsfeest waren onze muziekanten te gast bij de plaatselijke caféhouder waar men zich eerst te goed deed aan roggebrood met ham om vervolgens over te gaan naar enig geestrijk vocht. Laat in de avond ging men weer terug naar Ankeveen; alles lopend.....doch zeer vrolijk:

Dat het organiseren van een jubileum de Ankeveners in het bloed zit moge blijken uit het groots opgezette zilveren feest van het korps in november 1931. "Voor een zoo klein dorpje als Ankeveen is en mag het een buitengewoon succes heeten, dat een zoo groot aantal zang-, zoowel als muziekvereenigingen gehoor hadden gegeven aan de uitnoodiging, om aan dit tweedaagsconcours deel te nemen, " aldus het dagblad De Gooi- en Eemlander van dinsdag 24 november 1931. Toch zat het de organisatoren niet helemaal mee, want "jammer genoeg weigerden sommige tuinders op den Heerenweg hunne vrachtauto's eenigszins opzijde te zetten waardoor de groote touringbussen, welke van heinde en ver gekomen waren, belangrijke vertraging ondervonden." In 1932 verstomde de muziek plotseling even. Er was

De Ankeveense fanfare "De Vriendschapskring" juli 1914

Van links naar rechts:

Achterste rij: Kees van de Pol, Jaap Goedemans, Bartholomeus (genaamd: Mees) Hagen, Willem van de Pauw, Kees (van de Molen) Hagen, directeur van het korps: Zuik, Jan Hagen, Arie Keijzer, Gerrrit van Dijk

Voorste rij: Hein van Dijk, Piet Leurs, Piet Taling, Willem Verhoeven, Gerrit Bezemer, Henk Meester.

Staand; geheel rechts: Bertus Hagen

een ernstig tekort aan blazers. In 1933 was dit tekort opgeheven en ging men weer vrolijk verder als in de voorgaande 25 jaren.
Door de vroege geschiedenis van het korps heen keren steeds twee namen terug van mannen die van grote betekenis zijn geweest, namelijk Piet Taling en Elbert Mooy. Bij de voorbereidingen van deze geschreven geschiedenis vertelden enkele oudere muzikanten mij met enige weemoedigheid: "De jaren van Taling en Mooy behoren voor ons tot de glansjaren van het korps". Met dit duo aan het hoofd stoomde, in de jaren dertig, de fanfare op tot in de superieure afdeling. Het waren ook de jaren van de "beroepsmuzikanten": de gebroeders Gerrit, Jan en Hein van Dijk en Theus Hoek. Zij speelden zo perfekt dat tijdens concoursen menig jurylid opmerkte: "De Vriendschapskring pleegt verraad aan het amateurisme". In Baarn werd Jan van Dijk zelfs door de jury uit het korps gehaald. "Dat moet een professional zijn", merkten zij op. Men weigerde zelfs het korps een (verdiende) eerste prijs te geven. "Kom morgen maar op de boerderij kijken. Dan zit hij weer gewoon onder de koeien," inviteerde Elbert Mooy de jury. Deze kwam naar het dorp en trof Jan al melkend onder de koeien aan. De eerste prijs werd enkele dagen later thuisbezorgd.

Vrolijkheid en droefenis volgden elkaar snel op. Jan van Dijk, "de ziel van de vereniging", stierf onverwachts in mei 1934. "Zeer indrukwekkend was het moment toen het vaandel en ook de leden van de Fanfare De Vriendschapskring hem de laatste groet brachten aan het graf," vertelt de secretaris, de heer J.A.Meester, in zijn jaarverslag van 23 oktober 1934. De jaren volgden elkaar snel op. Enthousiast en bezielend ging De Vriendschapskring er op uit. Lopend, met de schuit, met de omnibus, met de "Gooische Moordenaar", met de stoomtrein, met de fiets of met de vrachtwagen (met in de laadbak planken als zitplaatsen). Het waren de jaren waarop het op concoursen "altijd prijs" was. Zo ook in Voorthuizen waar de elfjarige Jantje Jonker de solo-piston bespeelde. De

jury gaf hem een aanmoedigingsprijs bestaande uit een reep chocolade. In Waspik misten de Ankeveners een eerste prijs doordat een jurylid zich meende te moeten wreken omdat hij eens n i e t als jurylid in Ankeveen was gevraagd. De legendarische Piet Taling smeet, toen de uitslag bekend werd, alle juryrapporten door de feesttent en stapte met zijn hele korps tegelijk op.

In de schaduw van de Tweede Wereldoorlog kwam de algehele mobilisatie in augustus 1939. Veel Ankeveners, onder wie verscheidene leden van De Vriendschapskring, werden voor militaire dienst opgeroepen. De Duitse inval in mei 1940 was te voorzien geweest. Toch betekende hij voor de Nederlanders een verbijsterende ervaring. Voor het eerst maakten zij kennis met oorlog, bezetting, uitbuiting en terreur. Ondanks de betrekkelijke rust in ons dorp, hadden de Ankeveners het toch zwaar te verduren. Genadeloos was de jacht op de onderduikers en verzetsstrijders. Het werd moeilijk, gevaarlijk en tenslotte onmogelijk om nog iets te organiseren. Het instrumentarium van het muziekkorps werd opgeborgen: de Duitsers lagen op de loer om het kostbare materiaal in de smeltkroes te stoppen. Voor de tweede maal in haar geschiedenis hield De Vriendschapskring op te bestaan....
In mei 1945 kwam voor het uitgeteerde westen van Nederland de langverwachte bevrijding. Berooid en ontredderd maakten we in de zomer de balans op. "Reeds op 13 augustus 1945 werd er door enige oud-leden der muziekvereniging een vergadering belegd in de zaal van de heer A.Koster (Het Wapen van Ankeveen) om te komen tot heroprichting van de vereniging. Er gaven zich negentien personen op als werkende leden en 21 leerlingen." Aldus de notulen van deze vergadering.
De geschiedenis gaat verder. De Vriendschapskring oefent avond aan avond om de verloren kennis in te halen. Op zondag 14 mei 1947 is het zover en het gezelschap gaat dan voor het eerst weer op concours. Maartensdijk was de bestemming. Een eerste prijs in de afdeling marswedstrijden was de terechte beloning voor hun inspanning

Tijdens het concours te Maartensdijk.

Als dank hield het korps spontaan een muzikale mars door het rustige Maartensdijk. Maar o wee! De plaatselijke overheid dacht hier anders over en gaf het korps een boete van vijftien gulden wegens "zondagsontheiliging
Met grote sprongen stappen we door de geschiedenis van De Vriendschapskring heen. 1948, 1949, 1950, 1951, 1952 - er wordt eindeloos gerepeteerd en bij elk feestelijk hoogtepunt in het dorp geeft het korps onder leiding van zijn energieke dirigent, de heer E.Mooy, acte de présence.
Onder het motto "herstel van oude glorie" gaat op 24 april 1953 het gemeentebestuur van Ankeveen akkoord met het plaatsen van een muziektent op een terreintje dat het eigendom is van de heer J.L.Booy in het midden van het dorp. Enige jaren nadien wordt de muziektent verplaatst naar het parkeerterrein naast de r.-k.kerk.

In oktober 1958 werd De Vriendschapskring wederom het middelpunt van een discussie. Het was een discussie in mineur. Bij ernstig gebrek aan voldoende muzikanten werden de instrumenten in de "motteballen" gelegd en de vereniging werd voor de derde maal bedreigd in haar bestaan. "De een had geen tijd, de ander moest in militaire dienst, een derde ging studeren en een vierde bedankte omdat er zo weinig belangstelling bestond", aldus voorzitter P.Taling in het dagblad De Gooi- en Eemlander van 11 oktober 1958. Er werd nog even gesproken over een muzikale aansluiting bij 's-Graveland, doch dat vond menigeen om allerlei redenen "niet wenselijk". Door een intensieve ledenwerving herstelde het korps zich langzaam.
Tijdens een buitengewone ledenvergadering op 9 mei 1960 overleed plotseling de 69-jarige voorzitter van De Vriendschapskring, de heer P.Taling. Dit tragische voorval deed zich voor tijdens de verkiezing van een nieuwe voorzitter, bij welke stemming de heer J.H.Portengen werd gekozen. De vergadering werd ogenblikkelijk geschorst. De heer Taling was mede-oprichter, vele jaren voorzitter, secretaris en actief muzikant van De Vriendschapskring geweest. Er ging een schok door de vereniging en door het hele dorp.

In september 1963 overleed op 76-jarige leeftijd oud-dirigent de heer Elbert Mooy. Meer dan dertig jaar was hij verbonden aan De Vriendschapskring, die onder zijn muzikale leiding overal in den lande successen behaalde. Toen het korps door gebrek aan leden zijn activiteiten tijdelijk staakte, legde de heer Mooy zijn dirigeerstaf in Ankeveen voorgoed neer.

(Wordt vervolgd)

J.Veenman

VIJF ZUSJES EN MIJNHEER-PASTOOR II

Vijf dochters Zum Gahr groeien op, op de Trompenburgh te 's-Graveland

Verleden jaar heeft de heer A.D.Wumkes in dit blad onze nieuwsgierigheid gewekt over de bewoners van Trompenburgh van 1890-1903. Daar zijn wij inmiddels veel meer over te weten gekomen.
Eerst een stukje voorgeschiedenis.

Op de villa Wisseloord in Hilversum woonde van 1869 tot zijn dood in 1871 de joodse, katholiek geworden, advokaat Samuël Philippus Lipman. (1) Hoewel het een heel korte periode geweest is, heeft zijn bewoning aldaar door de belangrijkheid van zijn persoon grote aandacht gekregen. Hij was namelijk zeer begaafd, politiek aktief, strijdbaar en daardoor vaak controversieel. Hij schreef boeken over het recht en de theologie. Hij sprak vele talen en was met name een expert in het nieuw-testamentische Grieks. Zijn vertaling van het Nieuwe Testament werd de eerste door de bisschoppen geautoriseerde vertaling na de 16e eeuw. Lipman was uit Londen afkomstig (*27-04-1802). Hij studeerde in Nederland en hij woonde een tijdlang bij zijn oom Aron Reubens. Hij huwde diens dochter, zijn nichtje Elisabeth (*12-08-1803, Amsterdam). (2) Dit huwelijk liep op een scheiding uit. Elisabeth Reubens was na een lange periode van geestelijke onevenwichtigheid, en afwezigheid te Londen, niet meer bij hem teruggekeerd, terwijl Samuël Lipman tot het katholicisme overging. Hij hertrouwde in 1852 de eveneens gefortuneerde weduwe Maria Agnes Moorman, die in 1867 Wisseloord kocht (3).

De jongste dochter van Lipman, Sophia (Agnes) Francisca, die ook na de dood van haar vader op Wissel-

Agnes, Maria en Fietje Zum Gahr

Theo en Tonny Zum Gahr

oord bij haar stiefmoeder bleef wonen, huwde, 32 jaar oud, in 1872 Johannes Theo door Zum Gahr (29 jaar). Deze was als berooide jongen uit Westfalen naar Nederland gekomen. Zijn vader was als boer in Vorhelm, bij Münster, failliet gegaan (4). Via een jachtvriendje Eduard Moorman jr, een neefje van Maria Agnes Moorman, heeft hij de weg naar zijn vermogende bruid gevonden (5). De vijf dochters van het echtpaar werden allen op Wisseloord geboren. Voor een goed overzicht volgen hieronder de gegevens (2).

Johannes Theodoor Zum Gahr, *08-01-1843 te Vorhelm, + 30-01-1887 te Hilversum, huwde 21-08-1872 te Hilversum.
Sophia (Agnes) Francisca Lipman, *12-07-1840 te Amsterdam, +28-04-1907 (Vught?).

1) Maria Anna Agnes Geertruida Zum Gahr, *13-09-1873 Hilversum, + 24-06-1904 Soerabaja.
2) Maria Agnes, *01-07-1876 Hilversum, +02-01-1944 Wassenaar; huwde te 's-Graveland 12-01-1897 met mr Dionysius A.P.N.Koolen, *21-01-1871 Rijswijk, +24-03-1945 Voorschoten.
3) Maria Agnes Elisabeth Sophia (Fietje) Theresia, *17-10-1877 Hilversum, +30-03-1899 Utrecht, huwde te 's-Graveland 01-06-1898 August Alphonse Theissing,*19-12-1871 St.Pieters-Leeuw(B), +16-04-1943 Haux(F).
4) Maria Agnes Antoinette (Tonny) Henriëtte Theodore, *17-08-1879 Hilversum, +05-07-1962 's-Gravenhage, huwde te 's-Graveland 10-02-1903 Joh.Leonardus Maria Meckmann, *17-03-1878 Amsterdam, +30-12-1964 's-Gravenhage.
5) Maria Agnes Theodora (Theo) Edmunda, *16-11-1880 Hilversum, +12-05-1955 Etten-Leur, huwde te 's-Graveland 01-05-1901 Auguste Alphonse Theissing, weduwnaar van haar zuster Fietje.

Alle meisjes heetten allereerst Maria Agnes. Die namen danken ze aan de matrona en het middelpunt van

de familie: Maria Agnes Moorman. Zij had die naam weer van haar moeder, Maria Anna Agnes ten Brink, weduwe Moorman. Deze was in 1821 opnieuw getrouwd met Anton Sinkel, de eigenaar van de winkels van Sinkel. Theodoor Zum Gahr, die in een zeer welvarende omgeving terecht was gekomen, leefde er goed van. Hij was veel op jacht en speelde graag kaart. Van de Hilversumse kegelclub was hij een toegewijd lid (6). Er is van hem niet zo veel bekend. Hij blijft als de-man-zonder-beroep een beetje schimmig. Bij de geboorte van zijn dochter Maria Agnes staat aangetekend: "wonende alhier doch tijdelijk afwezig". Misschien is dat de reden waarom dit meisje het enige is dat er met de namen wat bekaaid afkwam. In het doopregister staat bij Maria Agnes Zum Gahr, Maria Agnes Moorman als enige peetouder vermeld.

Theodoor Zum Gahr kende pastoor Van Soest, die van 1877 tot zijn dood in 1910 pastoor te Kortenhoef was, ongetwijfeld van de jacht. De familie raakte zeer met de pastoor bevriend en zij ging in Kortenhoef ter kerke. De weduwe Lipman-Moorman betaalde halfjaarlijks haar plaatsengeld van *f*.60,-, later *f*.65,- (7). Theodoor Zum Gahr stierf nog jong op 43-jarige leeftijd in 1887. Hij werd in Kortenhoef begraven. Twintig jaar later zou ook zijn vrouw in het graf, dat heden nog bestaat, worden bijgezet.
In de kerk van de H.Antonius van Padua te Kortenhoef heeft de familie Zum Gahr-Lipman de sporen van haar vrijgevigheid achtergelaten in de vorm van de geschonken kerkramen aan de zuidzijde van het kerkschip (7). Voor wie de ramen wil bekijken volgt hier een korte beschrijving:

1e raam: de profeet Samuel en de apostel Philippus met de monogrammen SP en L (mr Samuël Philippus Lipman).

2e raam: de H.Maria en de H.Agnes met de monogrammen MA en M (echtgenote Maria Agnes Moorman, nog in leven in 1887 tijdens het aan-

brengen).

3e raam: de H.Sophia en de H.Francisca Romana met de monogrammen SF en L (Sophia en de doopnaam Francisca Lipman, jongste dochter van mr Lipman).

4e raam: de H.Johannes en de H.Theodoor met de monogrammen JT en ZG (echtgenoot Joh.Theodoor Zum Gahr, +1887).

5e raam: de H.Elisabeth van Hongarije met een arm mens en de H.Vincentius a Paolo, patroon van de zorg voor de armen met de monogrammen EC en L(Carolina Maria Elisabeth Lipman, *Amsterdam 29-05-1828,+ Helmond 27-02-1904, oudste dochter van mr Lipman).

6e raam: de H.Carolus Borromeus als kardinaal met bedelend mens, en de H.Lodewijk, koning van Frankrijk, met de monogrammen AK en L (Adolf Lodewijk Karel Lipman,*Amsterdam 16-02-1838, +Amsterdam 14-03-1915, enige zoon van mr Lipman).

Beide laatsten zijn te Kortenhoef begraven; hun gezamenlijk graf ligt naast dat van het echtpaar Zum Gahr-Lipman.

Na 1887 gaan er moeilijke jaren aanbreken voor de familie. In november vertrekt de oudste dochter naar het pensionaat "Jeruzalem" van de zusters Ursulinnen in Venray. In maart 1889, midden in het schoolseizoen vertrekken de volgende twee (8). Tonny en Theo blijven achter. Het is zeker dat Sophia Zum Gahr-Lipman, hun moeder, in steeds zwaardere psychische problemen is geraakt. Op 25-10-1889 vertrekt zij, naar wat definitief blijkt te zijn, naar de psychiatrische inrichting Voorburg in Vught. Over haar valt een sluier van stilte. Van haar verdere leven is bij het nageslacht niets overgeleverd.

Maria Agnes Moorman, weduwe Lipman, Ammetje door de kinderen genoemd, redderde al eerder de opvoeding (9). Zij nam de uit Dordrecht afkomstige gouvernante Fien

Trip in huis, die ook verder voor de kinderen tot hun uitvliegen heeft gezorgd. Geregeld heeft zij advies bij haar huisarts dokter Stratingh Tresling ingewonnen (9). Maar Ammetje voelde haar levenseinde naderen. Voor Sophia werd curatele geregeld. De vriend van de familie, pastoor Van Soest, werd tot curator benoemd (10). Ook voor de kinderen werd de voogdij in zijn handen gelegd (11).
Financieel moest er veel worden geregeld. De eveneens gefortuneerde Eduard Moorman sr, broer van Maria Agnes Lipman-Moorman, stierf in 1888 op zijn landgoed Hilveroord, thans Hoorneboeg, te Hilversum. Zowel Eduard als zijn kinderen hadden grote bedragen van Maria Agnes geleend. Bij testament (12) schold zij deze vrij: *f*. 300.000,- aan de erven van haar broer; *f*.37.000,- aan twee neven. Na legaten aan haar aangehuwde kinderen Lipman, reserveerde zij haar vermogen voor een groot gedeelte voor de kinderen van haar zieke stiefdochter Sophia Zum Gahr-Lipman. Aan de parochie te Kortenhoef schonk zij nog *f*.10.000,- te besteden aan het r-k. bijzonder onderwijs.
Als executeurs van het testament werden benoemd pastoor Van Soest, deken Jansen van Hilversum en Ferdinand Clemens August Maria Theissing, die met Josephine, dochter van Eduard Moorman, gehuwd was. Later zou zijn zoon liefst twee meisjes Zum Gahr tot bruid vragen.
Toen de goedgeefse en krachtdadige Maria Agnes Moorman in het voorjaar van 1890 stierf, nam pastoor Van Soest het heft verder in handen. Alle roerende en onroerende goederen werden te gelde gemaakt (13), waaronder "Wisseloord" (14). De twee jongste zusjes Tonny en Theo verhuisden, met de inmiddels uit Venray teruggekeerde Maria, naar 's-Graveland, waar pastoor Van Soest het buitenverblijf Trompenburgh gehuurd had. Fien Trip kwam met hen mee en bestierde het huishouden.

De opvoeding van de zusjes vond echter voor een belangrijk deel te Venray plaats. Het nogal internationale internaat had veel leerlingen uit Duitsland, waar de Kulturkampf het katholieke onderwijs verboden had en

waar de kloosterlingen waren verjaagd. Maar er waren ook veel leerlingen uit België, waar de Ursulinnen vandaan kwamen, Fransen en kinderen van families die in Oost-Indië vertoefden.
De voertaal was er Frans. Wanneer de leerlingen betrapt werden op Nederlands-spreken moesten zij strafregels schrijven: "Le français est la langue de la maison et les éléves sont tenues à s'en servir". Het lesrooster bestond vooral uit talen: 10 uur Frans, 5 uur Engels en 5 uur Duits per week (15). Een zoon van Agnes Zum Gahr herinnert zich dat zijn moeder goed in talen was, maar nauwelijks rekenen kon. Verder was er een zeer degelijke religieuze opvoeding. De meisjes beschikten allemaal over een prachtig handschrift. VanAgnes bestaat nog zeer fraai vervaardigd porcelein. Over het pensionaat heeft Agnes zich nooit negatief uitgelaten (16).

De meisjes hebben eigenlijk nooit met zijn allen tegelijk op Trompenburgh gewoond. Ook pastoor Van Soest woonde er niet, behalve een maand in de winter van 1896/97 en in de zomer van 1898.
De oudste, Maria, vertrok in oktober 1892 weer naar Venray, waar ze bij de Ursulinnen intrad. In 1894 maakte zij haar testament op, waarin zij onder andere een fundatie aan de kerk te Kortenhoef stichtte (17), en een kerkraam schonk, waarop de H.Brigitta en de H.Ursula staan afgebeeld (5e raam noordzijde). Daaronder de initialen MA en ZG van Maria Anna Zum Gahr. Als Mère Brigitte behoorde zij bij de eerste groep van negen zusters van de Ursulinnen, die naar Batavia vertrok in januari 1898. Op 24 juni 1904 overleed zij in Soerabaja.
Van het tweede zusje, Agnes, weten wij dat zij de tijd op Trompenburgh zeer positief heeft ervaren. Zij was vol waardering voor pastoor Van Soest, die een zeer zorgvuldige voogd was, en voor de zeer beschaafde gouvernante Fien Trip. De meisjes werden op Trompenburgh van de wereld afgescheiden gehouden. Alleen op de omgevende gracht van het eigen Huis mocht worden

geschaatst. De koetsier Roel Smit leerde het haar. Evenals het van de bok rijden met aangespannen paarden (16).
Agnes huwde als eerste, in januari 1897, met de advocaat Dion Koolen. Het huwelijksdejeuner met ongeveer twaalf gangen, 2x Champagne, 3x likeuren, 1x witte wijn en 5x exquise rode wijnen, vond plaats in de Trompzaal van Trompenburgh (18). Getuigen bij het huwelijk waren de twee oudste broers van de bruidegom, Alphons en Adriaan. Onder de naam "Theissing en Koolen" heeft Adriaan een firma gedreven, in 1888 eerst met Ferdinand Theissing, daarna in 1894 met diens zoon William Ferdinand Christiaan Theissing (19). Bruidegom Dion Koolen was zeer aktief in de r.-k. politiek. Hij moet beschouwd worden als een van de oprichters van de R.K.Staatspartij. In de jaren twintig werd hij voorzitter van de Tweede Kamer en daarna minister van Arbeid in het eerste kabinet-Colijn. Uit hun huwelijk werden negen kinderen geboren (20).

Als tweede huwde Fietje in juni 1898 met Fons Theissing. Deze was de zoon uit het eerste huwelijk van zijn vader Ferdinand Theissing met de Belgische Alice Lilly Bald. Door zijn tweede huwelijk met Maria Josepha Moorman waren de families al goed met elkaar bekend.
Het echtpaar vertrok naar Utrecht waar op 22 maart 1899 hun zoon Theodoor Ferdinand Maria werd geboren. Zijn moeder stierf echter enkele dagen later op 30 maart, dat was op de woensdag in de Goede Week. Waarschijnlijk was het pastoor Van Soest die haar op het bidprentje beschrijft als "eenvoudig, gelovig, oprecht, minzaam, zacht en opofferend". In september komt de baby naar Trompenburgh, om door de beide nog ongehuwde tantes te worden verzorgd. De vader woonde inmiddels ook weer te 's-Graveland. Zijn nieuwe bruid werd de jongste: Theo Zum Gahr. Hij huwde haar op 1 mei 1901. De getuigen waren Ferd.Wilh.Chr. Theissing, de oudere broer van de bruidegom, en Joh. Leonardus Nicolaas Meckmann, die tenslotte op 10 februari 1903 met Tonny Zum Gahr zou trouwen. Bij het

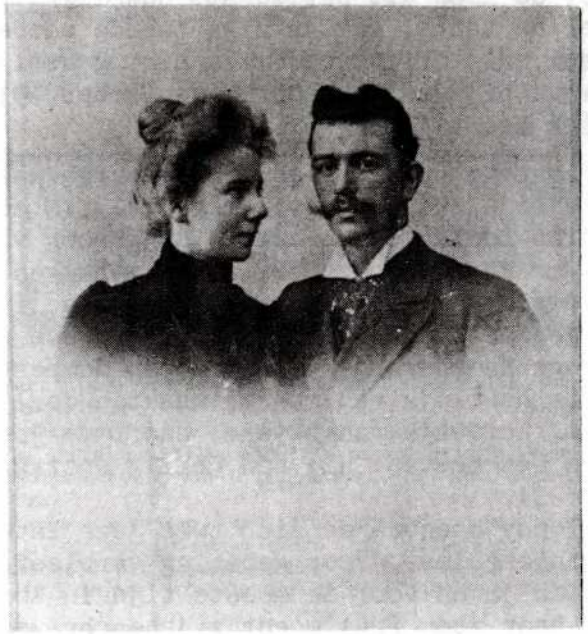

Theo Zum Gahr en Fons Theissing,
huwelijksfoto, januari 1901

huwelijk van Theo geschiedde het uit de hand gelopen vuurwerk, dat de heer Wumkes in dit blad reeds beschreef (21).
Het huwelijk van Theissing was uit de aard van de persoon van Theissing al sowieso avontuurlijk. Hij paarde ondernemendheid aan onbezonnenheid. Ging in Frankrijk wonen, kocht er een wijnchateau zonder van wijnbouw veel te weten. Hij gold als zeer aardig maar een fantast, een grappenmaker die in alles mislukte (22). Op bewaard gebleven foto's heeft hij zich vaak in allerlei verkledingen laten portretteren. Door twee delen uit de erfenis te verkrijgen - hij had tenslotte twee van de meisjes getrouwd - kwam hij er financieel het beste uit (17). Hij stierf echter arm tijdens de Tweede Wereldoorlog in Frankrijk.

geschaatst. De koetsier Roel Smit leerde het haar. Evenals het van de bok rijden met aangespannen paarden (16).
Agnes huwde als eerste, in januari 1897, met de advocaat Dion Koolen. Het huwelijksdejeuner met ongeveer twaalf gangen, 2x Champagne, 3x likeuren, 1x witte wijn en 5x exquise rode wijnen, vond plaats in de Trompzaal van Trompenburgh (18). Getuigen bij het huwelijk waren de twee oudste broers van de bruidegom, Alphons en Adriaan. Onder de naam "Theissing en Koolen" heeft Adriaan een firma gedreven, in 1888 eerst met Ferdinand Theissing, daarna in 1894 met diens zoon William Ferdinand Christiaan Theissing (19). Bruidegom Dion Koolen was zeer aktief in de r.-k. politiek. Hij moet beschouwd worden als een van de oprichters van de R.K.Staatspartij. In de jaren twintig werd hij voorzitter van de Tweede Kamer en daarna minister van Arbeid in het eerste kabinet-Colijn. Uit hun huwelijk werden negen kinderen geboren (20).

Als tweede huwde Fietje in juni 1898 met Fons Theissing. Deze was de zoon uit het eerste huwelijk van zijn vader Ferdinand Theissing met de Belgische Alice Lilly Bald. Door zijn tweede huwelijk met Maria Josepha Moorman waren de families al goed met elkaar bekend.
Het echtpaar vertrok naar Utrecht waar op 22 maart 1899 hun zoon Theodoor Ferdinand Maria werd geboren. Zijn moeder stierf echter enkele dagen later op 30 maart, dat was op de woensdag in de Goede Week. Waarschijnlijk was het pastoor Van Soest die haar op het bidprentje beschrijft als "eenvoudig, gelovig, oprecht, minzaam, zacht en opofferend". In september komt de baby naar Trompenburgh, om door de beide nog ongehuwde tantes te worden verzorgd. De vader woonde inmiddels ook weer te 's-Graveland. Zijn nieuwe bruid werd de jongste: Theo Zum Gahr. Hij huwde haar op 1 mei 1901. De getuigen waren Ferd.Wilh.Chr. Theissing, de oudere broer van de bruidegom, en Joh. Leonardus Nicolaas Meckmann, die tenslotte op 10 februari 1903 met Tonny Zum Gahr zou trouwen. Bij het

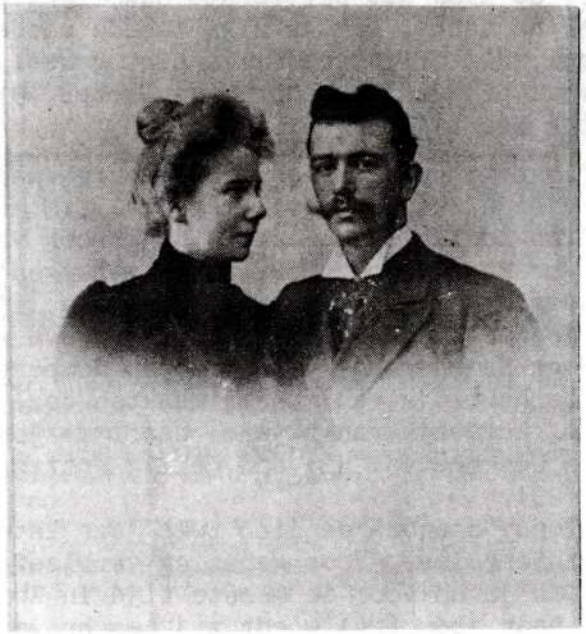

Theo Zum Gahr en Fons Theissing,
huwelijksfoto, januari 1901

huwelijk van Theo geschiedde het uit de hand gelopen vuurwerk, dat de heer Wumkes in dit blad reeds beschreef (21).
Het huwelijk van Theissing was uit de aard van de persoon van Theissing al sowieso avontuurlijk. Hij paarde ondernemendheid aan onbezonnenheid. Ging in Frankrijk wonen, kocht er een wijnchateau zonder van wijnbouw veel te weten. Hij gold als zeer aardig maar een fantast, een grappenmaker die in alles mislukte (22). Op bewaard gebleven foto's heeft hij zich vaak in allerlei verkledingen laten portretteren. Door twee delen uit de erfenis te verkrijgen - hij had tenslotte twee van de meisjes getrouwd - kwam hij er financieel het beste uit (17). Hij stierf echter arm tijdens de Tweede Wereldoorlog in Frankrijk.

Theo, de zoon uit het eerste huwelijk, trok met zijn vader en tante, tevens zijn tweede moeder, naar Bussum. Hij stierf door een niet geheel duidelijk ongeluk bij de jacht op 27 september 1919 op 20-jarige leeftijd.

Het laatste huwelijk op Trompenburgh was dat van het vierde zusje, Tonny, met mr J.L.M.Meckmann. Mr Dion Koolen en de oudere halfbroer van de bruidegom, mr Eugene Gompertz, waren getuigen. Bruidegom Jan Meckmann had zijn jeugd in Hilversum doorgebracht. Het gezin Meckmann-Greve woonde er op de Hoge Naarderweg 8. Drie zonen Gompertz uit het eerste huwelijk van moeder maakten deel uit van het gezin. Lodewijk van Deyssel heeft de jongens Gompertz beschreven. Hij had heilig ontzag voor de knapen (23).
Bij Tonny openbaarde zich twee jaar later een zware longtuberculose. Voor genezing verbleef zij de volgende zestien jaren voor de meeste tijd in Zwitserland. Door haar zoon (24) wordt zij beschreven als een lieve, uitermate intelligente en zeer belezen vrouw, muziekliefhebbend en op latere leeftijd zeer aktief. Wij moeten haar niet al te kwijnend voorstellen, want voor haar plezier alleen behaalde zij een rijbewijs als vrachtwagenchauffeur. Ook in het gezin Meckmann waren de ouders zeer zwijgzaam over hun jeugdherinneringen. Jan Meckmann was advocaat in Bergen op Zoom. Later heeft deze zeer bekwame jurist (25) het tot lid van de Hoge Raad der Nederlanden gebracht.

Na het laatste huwelijk werd Trompenburgh ontruimd. In de Gooi- en Eemlander van 7 april 1904 schrijft A.Perk: "Jammer dat de nissen aan de voet der voorzijde van het gebouw, door overdreven pruderie, voor eenige jaren grootendeels beroofd zijn van de beelden, die het geheel zoo verlevendigden. Het is te hopen, dat het gebouw en zijn omgeving, waaraan zoovele roemruchtige herinneringen zijn verbonden, in goede handen moge vallen."

Wilfried W.Pott

Naschrift

Uit de opmerking van A.Perk blijkt, dat dus niet alleen een plafond met sluiers werd bedekt (zie het november-nummer 1990), maar dat "de zusjes" ook niet mochten worden blootgesteld aan het zien van het antieke naakt in de nissen van de ommegang. De beelden zullen zijn verhuisd naar de kelder. Toen de sluiers verdwenen zullen zij ook weer op hun plaats zijn gezet.

De redactie

Bronnen.
1) Over de advokaat Lipman vooral: Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden Deel 83 Utrecht 1969. Dr.J.C.Boogman: Rondom 1848. Figuren en figuraties. Acht opstellen aangeboden aan J.C.Boogman: J.H.von Santen - De Amstelsociëteit: liberale organisatie in Nederland in de jaren 1846-1851. Levensbericht van Mr.S.P.Lipman. Mij der Nederl.Letterkunde 1872 door J.W.Tydeman.
2) De genealogische gegevens in dit artikel zijn ontleend aan: bevolkings-doop-trouw-en overlijdensregisters van Amsterdam, Hilversum, 's Graveland en Utrecht; het genealogisch Instituut in den Haag; de parochiearchieven de H.Antonius te Kortenhoef en H.Vitus te Hilversum.

3) Notaris Fabius 15 juli 1867. Gemeentearchief Amsterdam.
4) Mededeling van de onderzoeker naar de familie Zum Gahr: Jörg Wunschhofer te Beckum, Westfalen.
5) Familie geschiedenis bij familie Moormann bewaard gebleven. Manuscript.
6) Inventaris Theodoor Zum Gahr. Notaris Karel Jan Perk, 28.4.1887. Streekarchief Hilversum.
7) Parochiearchief St.Antonius van Padua te Kortenhoef. De kerkramen zijn in 1991 reeds tamelijk volledig geïnventariseerd door de Diocesane Commissie Kerkelijk Kunstbezit van het Bisdom Haarlem.
8) Bevolkings Register, Gemeente Venray.
9) Herinneringen aan "Wisseloord" van Mej.R.A.Tresling. (dochter van de arts Stratingh Tresling) 9 januari 1947. Handgeschreven manuscript. Privèbezit fam.Ter Kuile.
10) Bij vonnis van 26 aug.1890 van de arrondissementsrechtbank 1e kamer te Amsterdam. (Eduard Reigers uit Bocholt tot toeziend curator).
11) Ed.Reigers toeziend voogd.
12) Notaris Karel Jan Perk: Testament Maria Agnes Moormann. 15.3.1888.
13) Diverse akten van veiling voor de notarissen Perk en Keuls, vanaf 1890.
14) Notaris Karel Jan Perk. 12.11.1890. (12+13+14) Streekarchief Hilversum.
15) Gemeentearchief Venray.
16) Prof.Ir.D.A.A.Koolen.
17) Dossier Koolen. Katholiek Documentatiecentrum Nijmegen.
18) Menukaart. Gooisch Museum.
19) Genealogisch Instituut: advertenties.
20) Voor het geslacht Koolen: Nederland's Patriciaat. 26e jrg.1940.
21) In de Gloriosa: nov. 1990. 5 meisjes en Mijnheer Pastoor. A.D.Wumkes
22) Mededelingen uit de families Theissing en Koolen.
23) Tussen Vecht en Eem 1976. 6-23 Topografische aantekeningen aangaande Hilversum, ontleend aan Lodewijk van Deyssel.
24) Mr.A.E.Meckman te Wenen.
25) Naar het oordeel van zijn zwager Dion Koolen.

Theo, de zoon uit het eerste huwelijk, trok met zijn vader en tante, tevens zijn tweede moeder, naar Bussum. Hij stierf door een niet geheel duidelijk ongeluk bij de jacht op 27 september 1919 op 20-jarige leeftijd.

Het laatste huwelijk op Trompenburgh was dat van het vierde zusje, Tonny, met mr J.L.M.Meckmann. Mr Dion Koolen en de oudere halfbroer van de bruidegom, mr Eugene Gompertz, waren getuigen. Bruidegom Jan Meckmann had zijn jeugd in Hilversum doorgebracht. Het gezin Meckmann-Greve woonde er op de Hoge Naarderweg 8. Drie zonen Gompertz uit het eerste huwelijk van moeder maakten deel uit van het gezin. Lodewijk van Deyssel heeft de jongens Gompertz beschreven. Hij had heilig ontzag voor de knapen (23).
Bij Tonny openbaarde zich twee jaar later een zware longtuberculose. Voor genezing verbleef zij de volgende zestien jaren voor de meeste tijd in Zwitserland. Door haar zoon (24) wordt zij beschreven als een lieve, uitermate intelligente en zeer belezen vrouw, muziekliefhebbend en op latere leeftijd zeer aktief. Wij moeten haar niet al te kwijnend voorstellen, want voor haar plezier alleen behaalde zij een rijbewijs als vrachtwagenchauffeur. Ook in het gezin Meckmann waren de ouders zeer zwijgzaam over hun jeugdherinneringen. Jan Meckmann was advocaat in Bergen op Zoom. Later heeft deze zeer bekwame jurist (25) het tot lid van de Hoge Raad der Nederlanden gebracht.

Na het laatste huwelijk werd Trompenburgh ontruimd. In de Gooi- en Eemlander van 7 april 1904 schrijft A.Perk: "Jammer dat de nissen aan de voet der voorzijde van het gebouw, door overdreven pruderie, voor eenige jaren grootendeels beroofd zijn van de beelden, die het geheel zoo verlevendigden. Het is te hopen, dat het gebouw en zijn omgeving, waaraan zoovele roemruchtige herinneringen zijn verbonden, in goede handen moge vallen."

Wilfried W.Pott

Naschrift

Uit de opmerking van A.Perk blijkt, dat dus niet alleen een plafond met sluiers werd bedekt (zie het november-nummer 1990), maar dat "de zusjes" ook niet mochten worden blootgesteld aan het zien van het antieke naakt in de nissen van de ommegang. De beelden zullen zijn verhuisd naar de kelder. Toen de sluiers verdwenen zullen zij ook weer op hun plaats zijn gezet.

De redactie

Bronnen.

1) Over de advokaat Lipman vooral: Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden Deel 83 Utrecht 1969. Dr.J.C.Boogman: Rondom 1848. Figuren en figuraties. Acht opstellen aangeboden aan J.C.Boogman: J.H.von Santen - De Amstelsociëteit: liberale organisatie in Nederland in de jaren 1846-1851. Levensbericht van Mr.S.P.Lipman. Mij der Nederl.Letterkunde 1872 door J.W.Tydeman.
2) De genealogische gegevens in dit artikel zijn ontleend aan: bevolkings-doop-trouw-en overlijdensregisters van Amsterdam, Hilversum, 's Graveland en Utrecht; het genealogisch Instituut in den Haag; de parochiearchieven de H.Antonius te Kortenhoef en H.Vitus te Hilversum.

3) Notaris Fabius 15 juli 1867. Gemeentearchief Amsterdam.
4) Mededeling van de onderzoeker naar de familie Zum Gahr: Jörg Wunschhofer te Beckum, Westfalen.
5) Familie geschiedenis bij familie Moormann bewaard gebleven. Manuscript.
6) Inventaris Theodoor Zum Gahr. Notaris Karel Jan Perk, 28.4.1887. Streekarchief Hilversum.
7) Parochiearchief St.Antonius van Padua te Kortenhoef. De kerkramen zijn in 1991 reeds tamelijk volledig geïnventariseerd door de Diocesane Commissie Kerkelijk Kunstbezit van het Bisdom Haarlem.
8) Bevolkings Register, Gemeente Venray.
9) Herinneringen aan "Wisseloord" van Mej.R.A.Tresling. (dochter van de arts Stratingh Tresling) 9 januari 1947. Handgeschreven manuscript. Privèbezit fam.Ter Kuile.
10) Bij vonnis van 26 aug.1890 van de arrondissementsrechtbank 1e kamer te Amsterdam. (Eduard Reigers uit Bocholt tot toeziend curator).
11) Ed.Reigers toeziend voogd.
12) Notaris Karel Jan Perk: Testament Maria Agnes Moormann. 15.3.1888.
13) Diverse akten van veiling voor de notarissen Perk en Keuls, vanaf 1890.
14) Notaris Karel Jan Perk. 12.11.1890. (12+13+14) Streekarchief Hilversum.
15) Gemeentearchief Venray.
16) Prof.Ir.D.A.A.Koolen.
17) Dossier Koolen. Katholiek Documentatiecentrum Nijmegen.
18) Menukaart. Gooisch Museum.
19) Genealogisch Instituut: advertenties.
20) Voor het geslacht Koolen: Nederland's Patriciaat. 26e jrg.1940.
21) In de Gloriosa: nov. 1990. 5 meisjes en Mijnheer Pastoor. A.D.Wumkes
22) Mededelingen uit de families Theissing en Koolen.
23) Tussen Vecht en Eem 1976. 6-23 Topografische aantekeningen aangaande Hilversum, ontleend aan Lodewijk van Deyssel.
24) Mr.A.E.Meckman te Wenen.
25) Naar het oordeel van zijn zwager Dion Koolen.

VERS EN VENSTER

Zuster Spapen heeft weer aan haar hoorn-van-overvloed geschud. In het mei-nummer stond, dat zij aan onze Historische Kring de Dr Schucking Kool-penning gaf. Nu kregen wij van haar het volgende vers van de dichter Gabriël Smit.

Een vredig dorp, waar groene boomen
beschaduwen de stille kronkelweg;
de huizen staan er fijn te droomen,
kinderen spelen bij een hooge heg.
Niets kon de stilte hier verstoren,
het leven bleef gelijk het was,
geschaard rondom den ouden toren
bij riet en wilgen, wei en plas.

Toch is ook hier de tijd gekomen,
de oorlog sloeg ook hier zijn wond;
er bleef geen rust om weg te droomen
tè fel bedreigd werd d'oude grond.
En toen - 't is nu een jaar geleden -
riep sterk uw stem tot nieuwe plicht,
tot kracht uit een geducht verleden,
op nieuwe toekomst vrij gericht.

En nieuwe moed doordrong de harten,
ook hier werd blij uw stem verstaan,
ook hier zou men het noodlot tarten
en is men fier op weg gegaan. -
Een vredig dorp, 't ligt stil te droomen
maar sinds gij riept is het bereid,
is 't in één vreugde opgenomen,
één vuur, één ijver: neerlands strijd!

Juli 1941 Gabriël Smit

Dit vers is niet in een bundel van de dichter opgenomen en wij zijn trots op deze primeur.

Zuster Spapen leerde Gabriël Smit kennen bij de kunstschilder-glazenier J.B.Lambert Simon te Utrecht. Toen de dichter op 31 maart 1941 te 's-Graveland kwam wonen Noordereinde 1) werden de contacten veelvuldiger. Hij werd getroffen door de sfeer van Kortenhoef zoals het een halve eeuw geleden nog "geschaard rondom den ouden toren" lag.
Wel verstoorde de oorlog ook deze vrede en dat voelde hij niet minder diep. In de gesprekken met zuster Spapen kwam tot uiting hoe strijdbaar zij tegenover de overweldiger stond. In de komende jaren zou het haar tot een aktieve rol in het verzet brengen.
Dit alles kristalliseerde zich uit tot bovenstaand vers dat hij in juli 1941 aan haar gaf.
Nog afgezien van de literaire waarde is het in onze plaatselijke historie het document van een man, die naam kreeg als dichter maar die ook in de jaren waarin hij hier woonde een trouw lid van zijn parochie was èn zich inzette voor de belangen van onze dorpen. Zo was hij na de bevrijding tot zijn vertrek in 1956 raadslid. Een lid dat er zijn mocht! Als hij - ter zake kundig en heel geestig - in de vergaderingen het woord voerde, werd er geluisterd en....gelachen. Een voorbeeld. Tijdens de bezettingsjaren ging uiteraard de gemeente-administratie door en na de bevrijding kwamen de gemeente-rekeningen achtereenvolgens in de raad om te worden vastgesteld. Gabriël Smit bracht verslag uit namens de commissie die de gemeente-rekening van 1943 had nagezien. En dan zegt hij o.a.:

"De door de gemeente gemaakte telefoonkosten
"over 1943 bedragen *f*.745,50. In de
"maand Mei werd liefst voor *f*.90,82
"vert elefoneerd. De commissie acht deze
"kosten zéér hoog; zij dringt er op aan om
"maatregelen te nemen, die het aantal te-
"lefoongesprekken tot het noodzakelijke be-
"perken. Een strengere controle terzake lijkt
"haar minstens gewenst. De derde ondergetekende (G.W.S) heeft zich afgevraagd of
"het secretariepersoneel de zonnige lentemaand

VERS EN VENSTER

Zuster Spapen heeft weer aan haar hoorn-van-overvloed geschud. In het mei-nummer stond, dat zij aan onze Historische Kring de Dr Schucking Kool-penning gaf. Nu kregen wij van haar het volgende vers van de dichter Gabriël Smit.

Een vredig dorp, waar groene boomen
beschaduwen de stille kronkelweg;
de huizen staan er fijn te droomen,
kinderen spelen bij een hooge heg.
Niets kon de stilte hier verstoren,
het leven bleef gelijk het was,
geschaard rondom den ouden toren
bij riet en wilgen, wei en plas.

Toch is ook hier de tijd gekomen,
de oorlog sloeg ook hier zijn wond;
er bleef geen rust om weg te droomen
tè fel bedreigd werd d'oude grond.
En toen - 't is nu een jaar geleden -
riep sterk uw stem tot nieuwe plicht,
tot kracht uit een geducht verleden,
op nieuwe toekomst vrij gericht.

En nieuwe moed doordrong de harten,
ook hier werd blij uw stem verstaan,
ook hier zou men het noodlot tarten
en is men fier op weg gegaan. -
Een vredig dorp, 't ligt stil te droomen
maar sinds gij riept is het bereid,
is 't in één vreugde opgenomen,
één vuur, één ijver: neerlands strijd!

Juli 1941 Gabriël Smit

Dit vers is niet in een bundel van de dichter opgenomen en wij zijn trots op deze primeur.

Zuster Spapen leerde Gabriël Smit kennen bij de kunstschilder-glazenier J.B.Lambert Simon te Utrecht. Toen de dichter op 31 maart 1941 te 's-Graveland kwam wonen Noordereinde 1) werden de contacten veelvuldiger. Hij werd getroffen door de sfeer van Kortenhoef zoals het een halve eeuw geleden nog "geschaard rondom den ouden toren" lag.
Wel verstoorde de oorlog ook deze vrede en dat voelde hij niet minder diep. In de gesprekken met zuster Spapen kwam tot uiting hoe strijdbaar zij tegenover de overweldiger stond. In de komende jaren zou het haar tot een aktieve rol in het verzet brengen.
Dit alles kristalliseerde zich uit tot bovenstaand vers dat hij in juli 1941 aan haar gaf.
Nog afgezien van de literaire waarde is het in onze plaatselijke historie het document van een man, die naam kreeg als dichter maar die ook in de jaren waarin hij hier woonde een trouw lid van zijn parochie was èn zich inzette voor de belangen van onze dorpen. Zo was hij na de bevrijding tot zijn vertrek in 1956 raadslid. Een lid dat er zijn mocht! Als hij - ter zake kundig en heel geestig - in de vergaderingen het woord voerde, werd er geluisterd en....gelachen. Een voorbeeld. Tijdens de bezettingsjaren ging uiteraard de gemeente-administratie door en na de bevrijding kwamen de gemeente-rekeningen achtereenvolgens in de raad om te worden vastgesteld. Gabriël Smit bracht verslag uit namens de commissie die de gemeente-rekening van 1943 had nagezien. En dan zegt hij o.a.:

"De door de gemeente gemaakte telefoonkosten
"over 1943 bedragen *f*.745,50. In de
"maand Mei werd liefst voor *f*.90,82
"vert elefoneerd. De commissie acht deze
"kosten zéér hoog; zij dringt er op aan om
"maatregelen te nemen, die het aantal te-
"lefoongesprekken tot het noodzakelijke be-
"perken. Een strengere controle terzake lijkt
"haar minstens gewenst. De derde ondergetekende (G.W.S) heeft zich afgevraagd of
"het secretariepersoneel de zonnige lentemaand

Gabriël Smit

"heeft uitgezocht om dag en nacht ononderbroken
"zijn voorjaarsgevoelens uit te zingen voor een zo
"nuchter apparaat als een telefoontoestel. Wan-
"neer men bedenkt, dat een locaal gesprek $2\frac{1}{2}$
"cent kost, moet er - om die *f*.90,82 vol te krij-
"gen - ongeveer met nachtploegen gewerkt
"zijn. Deze ongemene ijver lijkt in sociaal
"opzicht niet geheel verantwoord."

Ook hebt u in het augustus-nummer van dit jaar zijn tirade kunnen lezen over de nieuwe hoed van de huishoudster van de pastoor. Sprekend over de spanningen die zouden bestaan tussen de bewoners van de drie dorpen, zegt hij dan:

"Sinds ongeveer een eeuw zijn de Roomskatho-
"lieken van 's-Graveland en Kortenhoef verenigd
"in één parochie en mij noch het kerkbestuur zijn
"voorbeelden bekend van ernstiger meningsver-
"schillen dan bv.over de nieuwe hoed van de huis-
"houdster van de pastoor - een probleem dat zo oud
"schijnt te zijn als de kerk zelf en dat door alle grens-
"wijzigingen ter wereld nog niet te bezweren schijnt."

Evenals haar man was mevrouw Smit in het dorp gezien en geliefd. Zij speelde prachtig piano. In het gezin met de zeven kinderen gaf liefde de toon aan en vrolijkheid de maat. Na zo veel jaren herinneren zij zich nu nog, hoe fijn het was om te wandelen en te spelen op de buitenplaatsen, er bramen te zoeken en 's winters te schaatsen op de plassen. Men had het goed met de buren en was o.a. bevriend met de familie Hille op de Oranjeweg. Een zoon was pater Norbertijn en men voelde het als iets bijzonders als hij in Kortenhoef kwam preken. Wel was hij dichterbij als ze met hem gingen schaatsenrijden. En een ware en zeer gerespecteerde vriend was pastoor I.P.J.Kaarsgaren.
Toen de kinderen groter werden, recht hadden op een eigen plekje waar ze ook hun huiswerk konden maken, werd het huis te klein. Ook werd het punt waar het

Gabriël Smit

"heeft uitgezocht om dag en nacht ononderbroken
"zijn voorjaarsgevoelens uit te zingen voor een zo
"nuchter apparaat als een telefoontoestel. Wan-
"neer men bedenkt, dat een locaal gesprek $2\frac{1}{2}$
"cent kost, moet er - om die f.90,82 vol te krij-
"gen - ongeveer met nachtploegen gewerkt
"zijn. Deze ongemene ijver lijkt in sociaal
"opzicht niet geheel verantwoord."

Ook hebt u in het augustus-nummer van dit jaar zijn tirade kunnen lezen over de nieuwe hoed van de huishoudster van de pastoor. Sprekend over de spanningen die zouden bestaan tussen de bewoners van de drie dorpen, zegt hij dan:

"Sinds ongeveer een eeuw zijn de Roomskatho-
"lieken van 's-Graveland en Kortenhoef verenigd
"in één parochie en mij noch het kerkbestuur zijn
"voorbeelden bekend van ernstiger meningsver-
"schillen dan bv.over de nieuwe hoed van de huis-
"houdster van de pastoor - een probleem dat zo oud
"schijnt te zijn als de kerk zelf en dat door alle grens-
"wijzigingen ter wereld nog niet te bezweren schijnt."

Evenals haar man was mevrouw Smit in het dorp gezien en geliefd. Zij speelde prachtig piano. In het gezin met de zeven kinderen gaf liefde de toon aan en vrolijkheid de maat. Na zo veel jaren herinneren zij zich nu nog, hoe fijn het was om te wandelen en te spelen op de buitenplaatsen, er bramen te zoeken en 's winters te schaatsen op de plassen. Men had het goed met de buren en was o.a. bevriend met de familie Hille op de Oranjeweg. Een zoon was pater Norbertijn en men voelde het als iets bijzonders als hij in Kortenhoef kwam preken. Wel was hij dichterbij als ze met hem gingen schaatsenrijden. En een ware en zeer gerespecteerde vriend was pastoor I.P.J.Kaarsgaren.
Toen de kinderen groter werden, recht hadden op een eigen plekje waar ze ook hun huiswerk konden maken, werd het huis te klein. Ook werd het punt waar het

stond drukker en drukker. Redenen waarom men besloot te verhuizen. De keus viel op Laren.

Gabriël Wijnand Smit, in 1910 te Utrecht geboren, werkte als journalist bij verschillende dagbladen. Hij kreeg al jong ook naam als schrijver van verzen die troffen door hun sterk persoonlijk en bewogen, soms dramatisch karakter. Toch noem ik van zijn werk allereerst de "berijming" van de Psalmen. De eerste proeve, een veertigtal, verscheen in 1942. Tien jaar later schrijft hij onder het voorwoord van de volledige honderdvijftig, die dan het licht zien: 's-Graveland, Mei 1952.
Ik vind het treffend te bedenken, dat ook in 's-Graveland een dichter van naam aan de Psalmen een heel eigen vorm heeft gegeven en daarmee staat in de rij van Vondel, Marnix van St.Aldegonde, Revius en vele anderen die, tot in onze tijd, hun dichterschap in dienst hebben gesteld van deze onschatbaar rijke liederen.
Een groot aantal herdichtte hij in de jaren 1940-1945 en vooral niet minder dan in zijn vers "Kortenhoef" kon hij door het bewerken van deze joodse strijdliederen en gebedszangen, ontstaan vele eeuwen voor het begin van onze jaartelling, uiting geven aan wat de oorlogsjaren in hem wakker riepen.
"De psalmen van Gabriël Smit" zijn sindsdien een begrip geworden en een aantal malen herdrukt. Zij brengen de oorspronkelijke tekst dan ook heel dicht bij ons.
Van zijn dichtbundels noem ik: "Spiegelbeeld", "Fragment", "Ternauwernood" en "Ik geloof". Centraal in zijn poëzie staat de worsteling om God, buiten Wie de chaos dreigt, doch in Wie en door Wie het leven zinvol wordt.
De dichter overleed in 1981.

De opdracht in een van zijn bundels aan zuster Rijpstra wordt hier gereproduceerd als proeve van zijn handschrift en handtekening.

In het begin van dit artikel werd de kunstschilder-

MARIA-LOF

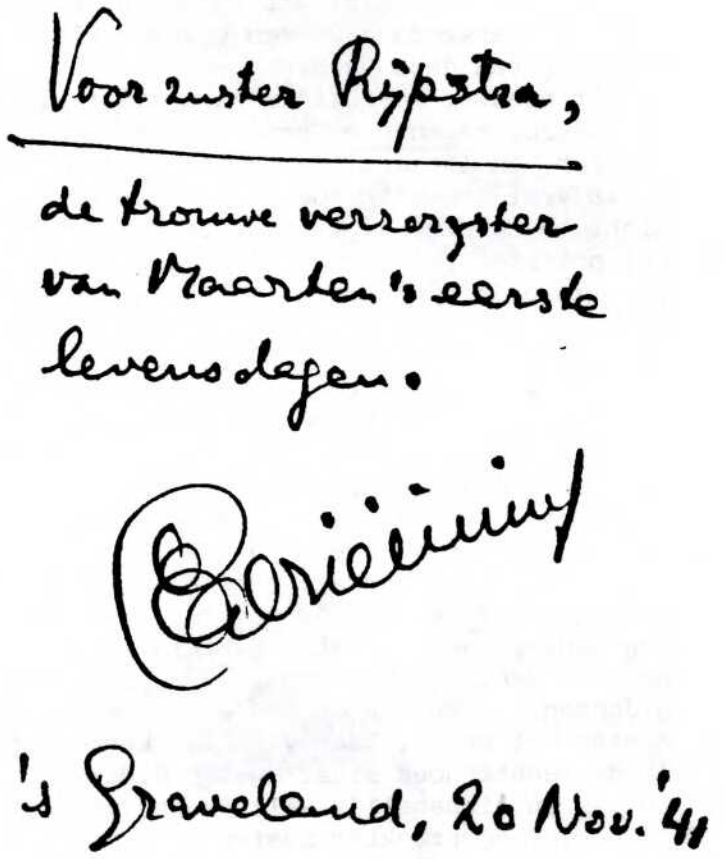

Smit's handtekening en proeve van zijn handschrift.

stond drukker en drukker. Redenen waarom men besloot te verhuizen. De keus viel op Laren.

Gabriël Wijnand Smit, in 1910 te Utrecht geboren, werkte als journalist bij verschillende dagbladen. Hij kreeg al jong ook naam als schrijver van verzen die troffen door hun sterk persoonlijk en bewogen, soms dramatisch karakter. Toch noem ik van zijn werk allereerst de "berijming" van de Psalmen. De eerste proeve, een veertigtal, verscheen in 1942. Tien jaar later schrijft hij onder het voorwoord van de volledige honderdvijftig, die dan het licht zien: 's-Graveland, Mei 1952.
Ik vind het treffend te bedenken, dat ook in 's-Graveland een dichter van naam aan de Psalmen een heel eigen vorm heeft gegeven en daarmee staat in de rij van Vondel, Marnix van St.Aldegonde, Revius en vele anderen die, tot in onze tijd, hun dichterschap in dienst hebben gesteld van deze onschatbaar rijke liederen.
Een groot aantal herdichtte hij in de jaren 1940-1945 en vooral niet minder dan in zijn vers "Kortenhoef" kon hij door het bewerken van deze joodse strijdliederen en gebedszangen, ontstaan vele eeuwen voor het begin van onze jaartelling, uiting geven aan wat de oorlogsjaren in hem wakker riepen.
"De psalmen van Gabriël Smit" zijn sindsdien een begrip geworden en een aantal malen herdrukt. Zij brengen de oorspronkelijke tekst dan ook heel dicht bij ons.
Van zijn dichtbundels noem ik: "Spiegelbeeld", "Fragment", "Ternauwernood" en "Ik geloof". Centraal in zijn poëzie staat de worsteling om God, buiten Wie de chaos dreigt, doch in Wie en door Wie het leven zinvol wordt.
De dichter overleed in 1981.

De opdracht in een van zijn bundels aan zuster Rijpstra wordt hier gereproduceerd als proeve van zijn handschrift en handtekening.

In het begin van dit artikel werd de kunstschilder-

MARIA-LOF

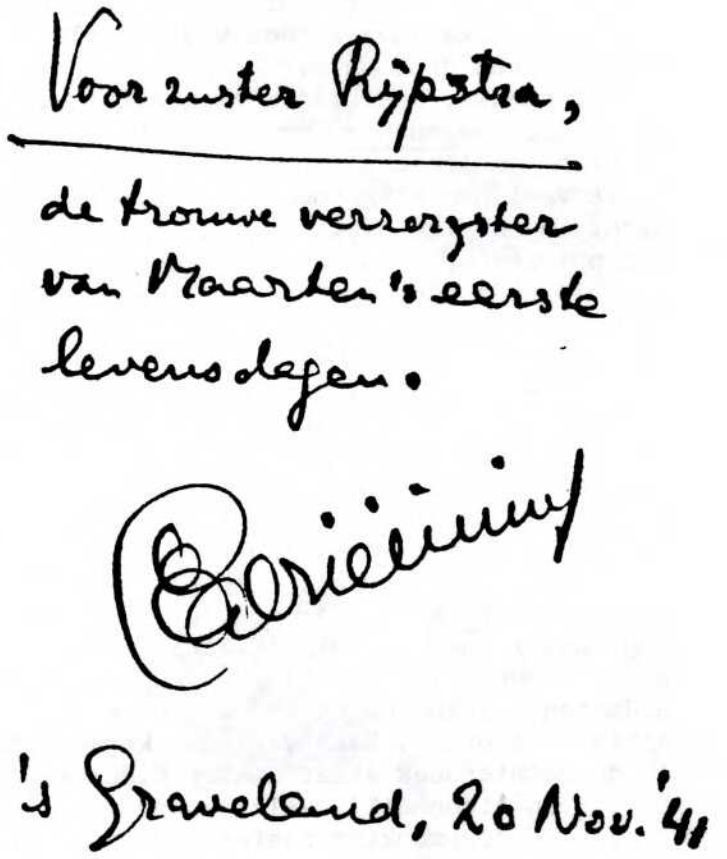

Smit's handtekening en proeve van zijn handschrift.

glazenier J.B.Lambert Simon genoemd. Ook met hem hebben onze dorpen een nauwe band. Hij maakte namelijk het grote venster op het oksaal, het zangerskoor, in de r.k-kerk aan de Kerklaan. Het werd in 1966 aangebracht ter vervanging van het oude, in slechte staat verkerende. Daarin stonden afgebeeld St.Caecilia, patrones van de muziek, dikwijls en ook hier voorgesteld als spelend op een orgeltje, paus Gregorius I en (bijna vanzelfsprekend) koning David, de psalmdichter en citerspeler. Het kerkgezang dat eeuwenlang in de parochie klonk, het Gregoriaans, ontleent zijn naam aan Gregorius tijdens wiens pontificaat (590-604) bindende regels voor het kerkgezang werden vastgesteld. Vandaar de afbeelding van deze paus.
In het nieuwe, westelijke raam staat centraal een majestueuze, zegenende Christusgestalte met aan zijn rechter- en linkerzijde de twaalf apostelen.
Er is veel prachtig rood in verwerkt om een zeker evenwicht te bereiken met het vele rood in de ramen van het priesterkoor aan de oostzijde van de kerk. Maar wat mij bijzonder treft is dat de kunstenaar de Christus, "Die gisteren en heden Dezelfde is", juist ook als de Heer van het heden en dus van deze parochie heeft afgebeeld. Het venster wordt namelijk aan de benedenzijde afgesloten door een brede band met menselijke figuurtjes. Mevrouw M.Simon te Utrecht, dochter van de kunstenaar, kwam over om aan enige belangstellenden uit te leggen aan wie haar vader daarbij had gedacht. Het waren mensen die hier woonden! Links voor ons zien we enkele parochianen, de een met een koe, de ander met een spade: de veehouders en de tuinders. Een aantal zangers met J.H.Stuijver, die toen het kerkkoor leidde. Als een andere Caecilia mejuffrouw Jac. G.Jansen, jarenlang de trouwe en bekwame kerkorganiste, achter het orgel. Naar verluidt kerkmeester H.Brouwer. In de rechterhoek staat dokter G.Hemmes vooraan: geestelijk en lichamelijk welzijn kan men niet scheiden. Achter de dorpsdokter zuster A.Spapen, de altijd parate wijkverpleegster, met wapperende sluier en een aanduiding van de bromfiets waarop zij in de eerste jaren door de wijk reed. Mejuffrouw J.Velthuyzen van

J.B.Lambert Simon, zelfportret

glazenier J.B.Lambert Simon genoemd. Ook met hem hebben onze dorpen een nauwe band. Hij maakte namelijk het grote venster op het oksaal, het zangerskoor, in de r.k-kerk aan de Kerklaan. Het werd in 1966 aangebracht ter vervanging van het oude, in slechte staat verkerende. Daarin stonden afgebeeld St.Caecilia, patrones van de muziek, dikwijls en ook hier voorgesteld als spelend op een orgeltje, paus Gregorius I en (bijna vanzelfsprekend) koning David, de psalmdichter en citerspeler. Het kerkgezang dat eeuwenlang in de parochie klonk, het Gregoriaans, ontleent zijn naam aan Gregorius tijdens wiens pontificaat (590-604) bindende regels voor het kerkgezang werden vastgesteld. Vandaar de afbeelding van deze paus.
In het nieuwe, westelijke raam staat centraal een majestueuze, zegenende Christusgestalte met aan zijn rechter- en linkerzijde de twaalf apostelen.
Er is veel prachtig rood in verwerkt om een zeker evenwicht te bereiken met het vele rood in de ramen van het priesterkoor aan de oostzijde van de kerk. Maar wat mij bijzonder treft is dat de kunstenaar de Christus, "Die gisteren en heden Dezelfde is", juist ook als de Heer van het heden en dus van deze parochie heeft afgebeeld. Het venster wordt namelijk aan de benedenzijde afgesloten door een brede band met menselijke figuurtjes. Mevrouw M.Simon te Utrecht, dochter van de kunstenaar, kwam over om aan enige belangstellenden uit te leggen aan wie haar vader daarbij had gedacht. Het waren mensen die hier woonden! Links voor ons zien we enkele parochianen, de een met een koe, de ander met een spade: de veehouders en de tuinders. Een aantal zangers met J.H.Stuijver, die toen het kerkkoor leidde. Als een andere Caecilia mejuffrouw Jac. G.Jansen, jarenlang de trouwe en bekwame kerkorganiste, achter het orgel. Naar verluidt kerkmeester H.Brouwer. In de rechterhoek staat dokter G.Hemmes vooraan: geestelijk en lichamelijk welzijn kan men niet scheiden. Achter de dorpsdokter zuster A.Spapen, de altijd parate wijkverpleegster, met wapperende sluier en een aanduiding van de bromfiets waarop zij in de eerste jaren door de wijk reed. Mejuffrouw J.Velthuyzen van

J.B.Lambert Simon, zelfportret

van Santen, maatschappelijk werkster, met een ietwat tegenstribbelend jongetje. Als afsluiting enkele figuurtjes processiegewijs: de processies op het eigen kerkterrein werden toen nog gehouden.
Vanzelfsprekend zijn de gezichten van genoemden geen gelijkende portretten maar typeringen.
Mevrouw Simon vertelde dat haar vader hetzelfde motief nog eens, plaatselijk aangepast, voor een kerkraam had gebruikt.
Ik vind de verbinding die de kunstenaar heeft gelegd met het heden, met de eigentijdse geloofsgemeenschap, prachtig. Zo nam hij de kleine heiligen op bij de grote (de apostelen) in wat de Bijbel noemt: "De wolk van getuigen die ons omringt". Een stukje dorpsgeschiedenis in eeuwigheidslicht boven de kerkpoort van onze Antonius van Padua!
Toen het venster gereed was en op het oksaal in gloed stond, sprak pastoor Oomes er in een dienst over. En ik kan mij niet vergissen als ik denk dat hij onder andere heeft gezegd: "Kijk! Kijk er goed naar als u de kerk verlaat. Laat u zegenen door de Zegenende op dit venster."

J.B.Lambert Simon is dicht bij zijn venster waarmee hij zoveel affiniteit had (zoals zijn dochter vertelde) begraven. Ook hield hij van de rust die hier nog heerste. Daarom verlangde hij op het Antonius-kerkhof ter aarde te worden besteld. Onder het kruis op zijn zerk staat:

J.B.Lambert Simon
Kunstschilder
1909 1987

Zo hoort hij ook op deze wijze bij de parochie die hij diende met zijn kunst. Het is een voorrecht als een kerk haar ontslapenen nog dicht bij zich heeft in haar dodenhof.
Dat dit in de Antoniusparochie [illegible] bewijst de voorbeeldige zorg voor het kerkhof

A.D.Wumkes

BOEKBESPREKING

Buitenplaatsen en wasserijen, twee begrippen die een ieder te binnen schieten die de naam 's-Graveland hoort. Over de buitenplaatsen is al veel geschreven. Over de wasserijen is in 1991 een boekje verschenen, dat voor elke 's-Gravelander de moeite van het lezen waard is! "Bleek Bleker Bleekst" van J.A.Hendriks jr, en dat ons feiten leert die toch niet zo heel erg bekend zijn.
Zo blijkt uit dit boekje dat de wasserijen niet de eerste tak van nijverheid vormden die de 's-Gravelandse heren binnen de dorpsgrenzen haalden. Dat waren de weverijen. In de eerste helft van de zeventiende eeuw, de periode waarin 's-Graveland ontstond en tot bloei kwam, maakte de wol- en lakenfabricage in Holland een explosieve groei door, mede dank zij de duizenden bekwame wevers uit de Zuidelijke Nederlanden die voor de Spaanse bezetters de wijk namen naar de Noordelijke Nederlanden.
In 1658 vermelden de archieven al een 's-Gravelandse weverij. Maar bij spinnen en weven wordt als smeermiddel roet gebruikt. Dus de komst van bekwame blekers lag voor de hand, terwijl het maar een kleine stap is van de blekerij naar de wasserij.
Bleken en wassen werden mogelijk gemaakt door het glasheldere water van de 's-Gravelandse Vaart. Dat moge ons nu vreemd voorkomen, zelfs na de aanleg van een riolering, maar de grote Vondel jubelt in 1658 in een lofdicht op 's-Graveland:

"In Gooiland bloeidt een streek, nu 's-Graveland geheeten,
"Men noemt dees'landstreek nu de Tempe dezer landen
"daar Peneus, klaar van stroom als glas doorheenen vloeit."

(De Tempe was in de Griekse oudheid de vallei aan de voet van de godenberg Olympus waar de bergrivier de Peneus door stroomde.)
Als we Vondels dichterlijk vuur wat temperen, houden we toch het beeld over van een heldere en schone vaart.

van Santen, maatschappelijk werkster, met een ietwat tegenstribbelend jongetje. Als afsluiting enkele figuurtjes processiegewijs: de processies op het eigen kerkterrein werden toen nog gehouden.
Vanzelfsprekend zijn de gezichten van genoemden geen gelijkende portretten maar typeringen.
Mevrouw Simon vertelde dat haar vader hetzelfde motief nog eens, plaatselijk aangepast, voor een kerkraam had gebruikt.
Ik vind de verbinding die de kunstenaar heeft gelegd met het heden, met de eigentijdse geloofsgemeenschap, prachtig. Zo nam hij de kleine heiligen op bij de grote (de apostelen) in wat de Bijbel noemt: "De wolk van getuigen die ons omringt". Een stukje dorpsgeschiedenis in eeuwigheidslicht boven de kerkpoort van onze Antonius van Padua!
Toen het venster gereed was en op het oksaal in gloed stond, sprak pastoor Oomes er in een dienst over. En ik kan mij niet vergissen als ik denk dat hij onder andere heeft gezegd: "Kijk! Kijk er goed naar als u de kerk verlaat. Laat u zegenen door de Zegenende op dit venster."

J.B.Lambert Simon is dicht bij zijn venster waarmee hij zoveel affiniteit had (zoals zijn dochter vertelde) begraven. Ook hield hij van de rust die hier nog heerste. Daarom verlangde hij op het Antonius-kerkhof ter aarde te worden besteld. Onder het kruis op zijn zerk staat:

J.B.Lambert Simon
Kunstschilder
1909 1987

Zo hoort hij ook op deze wijze bij de parochie die hij diende met zijn kunst. Het is een voorrecht als een kerk haar ontslapenen nog dicht bij zich heeft in haar dodenhof.
Dat dit in de Antoniusparochie leeft, bewijst de voorbeeldige zorg voor het kerkhof

A.D.Wumkes

BOEKBESPREKING

Buitenplaatsen en wasserijen, twee begrippen die een ieder te binnen schieten die de naam 's-Graveland hoort. Over de buitenplaatsen is al veel geschreven. Over de wasserijen is in 1991 een boekje verschenen, dat voor elke 's-Gravelander de moeite van het lezen waard is! "Bleek Bleker Bleekst" van J.A.Hendriks jr, en dat ons feiten leert die toch niet zo heel erg bekend zijn.
Zo blijkt uit dit boekje dat de wasserijen niet de eerste tak van nijverheid vormden die de 's-Gravelandse heren binnen de dorpsgrenzen haalden. Dat waren de weverijen. In de eerste helft van de zeventiende eeuw, de periode waarin 's-Graveland ontstond en tot bloei kwam, maakte de wol- en lakenfabricage in Holland een explosieve groei door, mede dank zij de duizenden bekwame wevers uit de Zuidelijke Nederlanden die voor de Spaanse bezetters de wijk namen naar de Noordelijke Nederlanden.
In 1658 vermelden de archieven al een 's-Gravelandse weverij. Maar bij spinnen en weven wordt als smeermiddel roet gebruikt. Dus de komst van bekwame blekers lag voor de hand, terwijl het maar een kleine stap is van de blekerij naar de wasserij.
Bleken en wassen werden mogelijk gemaakt door het glasheldere water van de 's-Gravelandse Vaart. Dat moge ons nu vreemd voorkomen, zelfs na de aanleg van een riolering, maar de grote Vondel jubelt in 1658 in een lofdicht op 's-Graveland:

"In Gooiland bloeidt een streek, nu 's-Graveland geheeten,
"Men noemt dees'landstreek nu de Tempe dezer landen
"daar Peneus, klaar van stroom als glas doorheenen vloeit."

(De Tempe was in de Griekse oudheid de vallei aan de voet van de godenberg Olympus waar de bergrivier de Peneus door stroomde.)
Als we Vondels dichterlijk vuur wat temperen, houden we toch het beeld over van een heldere en schone vaart.

Hendriks leert ons hoeveel blekerijen en wasserijen er in de loop van de jaren waren. Hij vertelt over de afmetingen van de bleekvelden, over hun ligging langs Zuider- en Noordereind, over de strak-geregelde beurtschipperij voor het vervoer van wasgoed tussen Amsterdam en 's-Graveland, over een verbod uit 1775 om tussen de bomen langs Zuider- en Noordereind lijnen te spannen waaraan wasgoed kon drogen of bleken. (Een verbod dat na hevige protesten in 1841 werd ingetrokken.) De schrijver vertelt over de gigantische hoeveelheden linnengoed in een welgesteld huishouden en over de vreemde gewoonte om de vuile was maar enkele keren per jaar naar de wasserij te doen waar het dan opeens spitsuur was.
"Bleek Bleker Bleekst" is niet alleen de moeite waard voor leden en nakomelingen van de talrijke families die met de wasserij te maken hadden of hebben en die in het boek worden vermeld, zoals Reijmerink, Van Der Kleij, Nelis, Hafkamp, Smeerdijk, Hageman en Wallenburg - om maar enkele namen te noemen -, maar voor iedereen die zich voor de geschiedenis van 's-Graveland interesseert.

A.Kramer

De Bleeker.

Wat pocht ghy op uw Sind'lyckheid,
Dit Kleed der Zielen vuyl verslyt.

Is't Linnenkleed nuw vuil geraakt,
Het word weer suiverwit gemaakt;
Maar't Binnen kleed, dat God sou haagen,
Ontbreekt het Waater en den Seep,
En word, tot stinckens toe gedraagen,
Met Vlack, by Vlack, en Streep, by Streep.

Hendriks leert ons hoeveel blekerijen en wasserijen er in de loop van de jaren waren. Hij vertelt over de afmetingen van de bleekvelden, over hun ligging langs Zuider- en Noordereind, over de strak-geregelde beurtschipperij voor het vervoer van wasgoed tussen Amsterdam en 's-Graveland, over een verbod uit 1775 om tussen de bomen langs Zuider- en Noordereind lijnen te spannen waaraan wasgoed kon drogen of bleken. (Een verbod dat na hevige protesten in 1841 werd ingetrokken.) De schrijver vertelt over de gigantische hoeveelheden linnengoed in een welgesteld huishouden en over de vreemde gewoonte om de vuile was maar enkele keren per jaar naar de wasserij te doen waar het dan opeens spitsuur was.
"Bleek Bleker Bleekst" is niet alleen de moeite waard voor leden en nakomelingen van de talrijke families die met de wasserij te maken hadden of hebben en die in het boek worden vermeld, zoals Reijmerink, Van Der Kleij, Nelis, Hafkamp, Smeerdijk, Hageman en Wallenburg - om maar enkele namen te noemen -, maar voor iedereen die zich voor de geschiedenis van 's-Graveland interesseert.

A.Kramer

De Bleeker.

Wat pocht ghy op uw Sind'lyckheid,
Dit Kleed der Zielen vuyl verslyt.

Js't Linnenkleed nuw vuil geraakt,
Het word weer suiver wit gemaakt;
Maar't Binnen kleed, dat God sou haagen,
Ontbreekt het Waater en den Seep,
En word, tot stinckens toe gedraagen,
Met Vlack, by Vlack, en Streep, by Streep.

DOELSTELLINGEN

De Historische Kring heeft ten doel voorwerpen, afbeeldingen en archivalia betreffende de historie van de dorpen Ankeveen, 's-Graveland en Kortenhoef te verzamelen, te archiveren en ten toon te stellen, zomede de belangstelling daarvoor te bevorderen.
Er is veel uit te pluizen, te verzamelen, te rangschikken en te publiceren. Bij al deze arbeid is uw hulp nodig, hetzij door informatie, dan wel financiële steun.
Wij begroeten u gaarne als lid of donateur !

Lidmaatschap	min. ƒ 15,- per jaar
Donateurschap	min. ƒ 5,- per jaar

BESTUUR:

Voorzitter: C.van den Velden-de Groot,
Kortenhoefsedijk 43, 1241 LN Kortenhoef.
Telefoon 035-62525.

Secretaris: C.J.Sanders,
Hoflaan 28, 1241 XM Kortenhoef.
Telefoon 035-62470.

Penningmeester: J.van Raam-Hansler,
Reigerlaan 42, ED Kortenhoef.
Telefoon 035-60446.

LEDEN:

M.A.Boeve-Bant,	Bergse Pad 6,	Ankeveen.
J.C.Immerzeel,	Reigerlaan 26,	Kortenhoef.
B.J.v.d.Kolk,	Multatulilaan 66,	Hilversum.
J.Landwaart,	C.de Wijsstraat 13,	Kortenhoef.
J.Schriek,	C.de Wijsstraat 17,	Kortenhoef.
G.V.van Vliet,	C.Tromplaan 26,	's-Graveland.

BEZOEKAVOND: Elke woensdag na 20.00 uur in de St.Antoniusschool, ingang E.Blocklaan, Kortenhoef.

Bankrekening nr.	Girorekening nr.
38.82.88.930	544.86.37